

סוף דבר, לענ"ד אין אני רואה איסור מדינא להשתעשע בצידת דגים להנאתו, והנמנע תע"ב.

ועכשיו כשאני מביא הספר לדפוס הראוני שביד אפרים ע"ג השו"ע (יו"ד סי' קט"ז) העתיק מש"כ השו"ת שאילת יעבץ שאין איסור צער בע"ח אלא בבע"ח בני תרבות העושים מלאכה, ולפי"ז בדגים ורמשים ליכא איסור צער בע"ח. אבל מאידך גיסא בשו"ת חתם סופר תמה על החינוך שפ"י דמצות שחיטה הוא משום צער הבע"ח, ותמה עליו החת"ס דא"כ דגים וחגבים נמי ניבעי שחיטה, וע"כ דחה החת"ס טעמו של החינוך. ולכאו' מבו' מדברי החת"ס דגם בדגים וחגבים יש איסור צער בע"ח. ועוד שבשו"ת מהריט"ץ (ח"ב סי' רמ"ד) התיר לעשות מלאכה בשבת ע"י עכו"ם למנוע צער מדבורים, ולכאו' מה שמתירים איסור אמירה לעכו"ם בשביל צער בע"ח, היינו משום דחזינן שהקפידה התורה שלא יצטער הבע"ח ואסרה לעשות כן ולכן חמור צערו להתיר איסור אמירה לעכו"ם בשבילו, וא"כ מבו' דס"ל למהריט"ץ דאיסור צער בע"ח הוא גם בשקצים ורמשים ודגים.

מיהו לענ"ד מדברי החת"ס אין הכרח, דשפיר י"ל שאף דצער הדג אינו צער גדול כ"כ ולכן אינו בכלל איסור צער בע"ח, מ"מ שפיר תמה החת"ס על החינוך דכיון דמיהת צער פורתא אית לה ומצד המוסר ראוי למנוע אפ"י צער כהאי א"כ למה לא תיקנה התורה שחיטה גם בדגים למנוע אפ"י צער פורתא, והרי אין מפסידו כלום אם ישחטנו ולמה נעביד צער בחינם. מיהו הא מיהת דעכ"פ מדברי המהריט"ץ מוכח דאיכא איסור צער בע"ח גם בדגים ושקצים ורמשים. ולענ"ד הדבר פלא וכמשנ"ת דכיון דבקרא ובגמ' אשכחן איסור צער בע"ח בבהמות מנ"ל לחדש

שגם באלו שחיותם זוטא ואין מרגישים כ"כ צער כשאר בע"ח דאיכא בהו איסור צער בע"ח וצ"ב.

סימן קעז

בענין חובת החיסון נגד מחלת החצבת בע"ה, אחדשה"ט וש"ת. בהמשך לדברים אשר השמיע לי כת"ר בטלפון אודות החלטת מנהלי המוסדות בארה"ב - למנוע מהילדים שאינם מחוסנים במחלת החצבת להיכנס ללמוד בתלמוד תורה, ולדבריו מחמת זה יושבים כאלפיים ילדים בניו יורק וגלילותיה בבתייהם, כיון שהוריהם מסרבים לחסן אותם מחמת חשש שהחיסון עצמו מזיק לילד, ומאידך הנהלת התלמודי תורה מסרבים לקבל אותם כל זמן שלא התחסנו מפני סכנה שיגרמו להתפשטות מחלת החצבת בתוך התלמוד תורה, ולדבריו זהו שלא כדין כיון שיש יסוד לסוברים שהחיסון מזיק, ומה גם שלדבריו יש גדולי תורה שמסכימים לזה לא להכריח הורים לחסן ילדיהם, עכ"ד.

והנה בעניין זה כתבתי תשובה בהנוגע לארץ ישראל, והדבר תלוי במקומו ושעתו, ולא באתי להכריע לאמריקה שתלוי בהכרעת חכמי המקום, אך מ"מ בכמה דברים נוכל להקיש מכאן לשם, ואעתיק כאן המכתב שכתבתי בהנוגע לארץ ישראל:

א. אודות מחלת החצבת שנתפשטה כאן - עד שנחלו במחלה זו כאן קרוב לאלפיים חולים בשנה האחרונה ה"י, הנה לפי מחקרי הרופאים שהוצגו בפני, הרי שבאירופא חלו בחצבת ארבעים ואחת אלף איש ומתו ארבעים איש, ונראה דבכה"ג שהוכח במציאות לפנינו שמכל כאלף חולים מת אחד, חשיב כ'פיקוח נפש' לדון בו דיני הצלה בפיקוח נפש, ויסוד הדבר

בתשובות והנהגות ח"ה סי' שצ"ט), וא"כ גם כאן שלפנינו יש מקרים שמפני חיסרון החיסון הגיעו לסכנת נפשות ממש, חשיב כפיקוח נפש לחייב את ההורים לחסן את בניהם, נוכחו כן אף ההורים של הילדים המחוסנים רשאים לדרוש שילדים שלא חוסנו לא ייכנסו ללמוד בתלמוד תורה יחד עם בנם, וכמו שיבואר לקמן].

ב. ואע"פ שיש כמה רופאים יחידים הטוענים שהחיסון עלול להזיק לילד, אבל כיון דרובא דרובא דהרופאים סוברים שאין החיסון מזיק כלל, אין לחוש למיעוטא דמיעוטא דרופאים האומרים שהחיסון מזיק, נואף דבעלמא בספק פיקוח נפש לא אזלינן בתר רוב רופאים, וכמו שנפסק בשו"ע (או"ח סי' תרי"ח סעי' ד') דבמקום הצלת נפש מישראל חיישינן גם לדעת מיעוט רופאים, הכא שאני דאף אם ניזיל בתר מיעוט הרופאים עדיין נישאר בחשש פיקוח נפש לדעת רוב רופאים, ומאידך אם ניזיל בתר רוב רופאים ונחסן את הילדים, באנו לחשש פיקוח נפש רק לדעת מיעוט רופאים, ובכה"ג דבכל צד איכא צד פיקוח נפש, בוודאי שיש לילך בתר רוב, דהא כל הטעם שלא לילך בתר רוב רופאים הוא רק כדי להציל מצד פיקוח נפש, והכא דליכא הצלה טפי בהא דניזיל בתר מיעוט, חזר הדין ככל התורה כולה דאזלינן בתר רוב], ולכן נראה פשוט שאין האב בעלים למנוע מבנו החיסון ולהכניסו בכך לחשש סכנה לדעת רוב הרופאים, וכ"ש הכא דבמניעת החיסון הוי חב לאחריני, שהרי על ידי שמונע מבנו החיסון גורם להתפשטות המחלה לא רק אצל בנו אלא גם אצל אחרים שעלולים להידבק מבנו.

ג. ונראה עוד, שיש זכות להורי הילדים המחוסנים לדרוש שאותם הילדים שאינם מחוסנים לא ייכנסו ללמוד בתלמוד תורה יחד עם בנם, שהרי כידוע מחלה זו מדבקת ביותר, והחיסון עצמו אינו מועיל למנוע לגמרי חשש הידבקות, [שנשאר עוד

המתוך דברי המגיד משנה (פ"ב דשבת הי"ג, ב"ד במג"א סי' ש"ל סק"ג) דאע"פ שיוולדת ילד אחד מאלף לא מתה על ידי לידה, מ"מ ה' כחולה שיש בו סכנה לחלל עליה את השבת, לא רק דלכתחילה יש לחלל בשינוי כשאפשר וינזיל, עיי"ש ואכ"מ], וכן מצאנו באיסורים מקום שאין ביטול חוששים לצד רחוק אפילו חד מאלף, (עי' רש"י ב"מ ו' ע"ב ד"ה כולם), מירא סכנתא מאיסורא, וא"כ לגבי נפשות דלא לינן בתר רוב, היה ראוי לחוש אפילו לצד רחוק דאחד מאלף.

לא דמאידך גיסא מצאנו בכמה פוסקים דבאחד מאלף לא חשיב סכנה לחלל עליה את שבת, וכמו שכתב המג"א (סי' שט"ז ס"ק כ"ג) אסור להרוג השממית בשבת דאף דיש לחוש יפול תוך המאכל, ד"מילתא דלא שכיחא היא כול לכסות המאכל, וגם אחד מאלף שהיא סוכנת במאכל". וכן מבואר בתשובת רעק"א (ו"א סי' ס') דאם איכא כאב וצער טובא ואפשר ל' צד הריחוק אחת מני אלף דיצמח מזה סכנה או פק סכנה, אין זה בדין פיקו"נ, וכבר הזהיר על זה בינו החזו"א זצ"ל במכתביו (תשובות וכתבים "מ"ח) שאין למהר לקרוא פיקוח נפש בכל צד רחוק, דא"כ אתה נותן יד לפושעים, שתמיד ימצא ד' רחוק של פיקוח נפש להתיר לחלל שבת, תירו לעבוד בשבת בשביל פרנסה ויאמרו שנחשב כפיקוח נפש, עיי"ש.

על כן נראה שיש לחלק, דכל מה שכתבו המג"א והגרע"א דאחת מני אלף אינו בתורת ספק יקו"נ, היינו שחוששים לצד רחוק של אחד מאלף שאז ייכנס לסכנה, וכלשון הגרעק"א "על ד' הריחוק שיצמח מזה סכנה", אבל כשהסכנה נוכחת לפנינו - שיש לפנינו מקרים של מוות אחד מאלף וכמו ביולדת, ראוי לחשוש לצד רחוק ודינו ספק פיקוח נפש, (ועי' מש"נ בזה בארוכה

ואע"פ שביטול תלמוד תורה של תשב"ר חמ"ד טובא - דאין מבטלים תשב"ר אפילו לבניין בית המקדש, מ"מ הכא בחשש סכנה אפילו סכנה רחוקה אין להם רשות להכניס אחרים לסכנה, ומה גם שיש בזה חילול ה' שנותנים יד למינים ולפושעים ללעוג על החרדים שהמחלה מתפרצת דווקא אצלם, ולטעון שלפי הדת שלנו אין חוששים לפיקוח נפש, בשעה שהאמת היא להפך - שתורתנו הקדושה חוששת לכל נדנוד חשש פיקוח נפש.

ה. סוף דבר כיון שהוכח שהחיסון מועיל למנוע התפשטות המחלה, מוטל על כל אב לחסן את בנו למנוע התפשטות המחלה - וכדין תורה ללכת אחר רוב המומחים, וכל שכן כאן (בא"י) דדעת רובא דרובא דרופאים ודעת משרד הבריאות שיש לחסן, וכמו כן רשאים הנהלת התלמודי תורה לדרוש שהילדים שלא חוסנו לא ייכנסו ללמוד בתלמוד תורה.

וכל דברינו כאן הם בהנוגע לארץ ישראל, אבל במה שנוגע לאמריקה ידונו הרבנים והאדמו"רים שם, וישמעו דעת הרופאים ויחליטו דין תורה, וכוונתם רק לשם שמים לבירור ההלכה ויהא להם סייעתא דשמיא, ושומר מצווה לשמוע דברי חכמים לא ידע דבר רע.

והנני טרוד בצרכי רבים ובישיבה ולכן קיצרתי, והמשכיל יבין ויוסיף לקח

ידידו הרוש"ט המצפה לרחמי שמים מרובים, ושיתקיים בנו "והסירותי מחלה מקרבך"

כשלושה אחוזים חשש הידבקות לאחר החיסון]. ואין זכות לילדים שאינם מחוסנים להזיק לילדים המחוסנים ולהכניסם לחשש הידבקות במחלה, ואף שחשש מוות בילדים מחוסנים הוא חשש רחוק מאוד, אבל הא מיהא יש צד מועט שיחלו במחלה, ויש זכות להורים לדרוש שלא להכניס את בנם לחשש סכנה ממחלה גם בלא צד מוות.

ובע"ז זה מצאנו לגבי עישון סיגריות, שהדין פשוט שאין המעשנים רשאים לעשן סיגריות במקום ציבורי כיון שמזיקים בזה לשאר הציבור שאינם מעשנים, ואע"פ שישנם כמה יחידים הטוענים שאין העישון מזיק, מ"מ אינם זכאים לכופ את הציבור לשמוע לדעת מיעוט הרופאים, וגם כאן כיון שרוב רופאים סוברים שיש להתחסן, אין האב רשאי להכריח את הציבור לסמוך על מיעוט הרופאים הסוברים שאין להתחסן, אלא הציבור יכולים לדרוש לקיים חובת פיקוח נפש כהלכה לשמוע לדעת רוב הרופאים, וממילא אף הנהלת התלמודי תורה אינם מחויבים לקבל אצלם ילד שלא התחסן - כיון שהוא מסוכן ונוגד לרצון ההורים החוששים לנזק.

ד. והן אמת שאולי ממדריגת הביטחון רשאי האדם לסמוך על הקב"ה ולא להתחסן [אם הוא באמת במדרגה גבוהה זו של ביטחון בכל דבריו], אבל ביטחון שייך רק בין האדם לקונו, אבל במקום שנוגע להכניס אחרים לסכנת נפשות אינו רשאי לסכן אחרים אלא מחויב לפעול כדין תורה להצלת נפשות, ולכן יש להנהלת התלמוד תורה לנהוג כדין תורה, ורשאים הם לדרוש שהילדים שלא התחסנו לא ייכנסו לתלמוד תורה,